

L. B. V. D.

224 / 10

DE

PERVIGILIO
PASCHATOS

ANASTASIMOU,

1710 B

Von der

Oster = Nacht,

INCLYTO PHILOSOPHORUM SENATU
SUFFRAGANTE,
PRÆSIDE

M. MICHAEL Ehrenfried Krausen,

NEOST. MISN.

IN IPSO SABBATO MAGNO

PUBLICE DISPUTABIT

TOBIAS STARCKE, LAUBA-LUS.

PHIL. ATQUE THEOL. STUDIOSUS.

L I P S I Æ,

LITERIS JOHANNIS GOTTLIEBII BAUCHII

26.

19.

Handwritten marginal note on the left edge of the page.

VIRIS
Prænobilissimis, Amplissimis, Consul-
tissimis
REIPUBLICÆ LAUBANENSIS
DOMINIS
CONSULIBUS,
SYNDICO,
PRÆTORI,
SCABINIS,
COETERISQUE
SENATORIBUS,
Patronis suis atque Mæcenatibus
Omni & honoris & obsequii cultu
prosequendis

Hanc de pervigilio Paschato

Dissertationem

in animi observantissimi Tesseram

D. D. D.

humillimus eorum Client & Civis

TOBIAS STARCKE.

Ulm noctis Paschalis solennia ex sacrae historiae monumentis tradere aggredior, paucis, quid verba, quibus praesentem circumscriptam tractationem, sibi velint, attingendum est, non quod mori recepto obsequi praclarum existimem, sed quod ipsa argumenti ratio distinctiorem vocum indaginem omnino praecipiat. PERVIGILII itaque nomen ad nocturna potissimum sacra trahitur, quibus operari gentes caeca religione consueverant. Sic *Veneris pervigilium* haud incelebre est, quod ab auctore dubio in literas relatum *Lipsius* recensuit, 1) & collectis opusculis, quae *Baudii* amores inscripsit, *Scriverius* 2) inferuit; ut de *Cereris pervigilio* ex *Meursio* 3) de *nocturnis Solis sacris* ex *Philostrato* 4) de *Sabazis* ex *Oppiano* 5) & de *Minervae ante lucanis sacrificiis* ex *Themistio* 6) hic nihil commemorem. Quando vero ad rem Christianorum sacram hoc traducitur vocabulum, haud secus ac cognatum *Vigilia* nomen ad laxiorem significatum deflectitur, praeter nocturnum cultum *antegressum una diem* connotans, prout *Macrus* 7) atque *Du Fresne* 8) observarunt. *Paschatos* vocem quod attinet, circa eam stupenda *Bocharti* 9) *Drusii*, 10) *Dietrichi*, 11) *Goodyvini* 12) atque *Reitzii* 13) industria adeo rem omnem exhaustit, ut in messe tam sollicita ne spicilegio quidem locus relictus videatur. Illud tamen hic maxime attendi meretur, *duplicis Paschatos* celebrationem jam olim Christianis fuisse solennem; alterum erat *σαυωσιμων*, cujus sub auspiciis Christus in crucem actus est; alterum vocant *αναστασιμων*, quod Servatoris ad vivos redeuntis memoriam pie recolit, 14) Quemadmodum vero plerisque diurnis feriis noctis partem non exiguam primorum Christianorum ardentissima pietas jungebat; ita quoque per magnam hebdomada, quae *σαυωσιμων Paschati* sacra erat, quotidiana sunt actae vigiliae, ipsae quoque *Paschales* passim nuncupatae.

9.

De his *Epiphani*i imprimis illustria sunt hæc loca: Ἐν τῇ ταῖς ἡμέραις τῆ πάσχα, ὅτε παρ' ἡμῖν χαρμενίαι, ἀγνεῖαι, κακοπάθειαι, ξηροφαγία, εὐχαὶ ἀγρυπνίας. In diebus, inquit, Paschatos apud nos humi cubare solent, castitatem servant, siccis vescuntur, precantur atque VIGILANT. 15) Et alibi: τὰς ἕξ ἡμέρας τῆ πάσχα ἐν ξηροφαγία διασέλθουσι πάντες οἱ λαοί, ἀγρυπνίας δὲ διασέλθουσι τὰς ἕξ. 16) Per sex dies Paschatos omnes populi in siccorum esu perseverant, & per sex dies VIGILIAS agunt. Sed hæc cum aliis per vigiliis communes rationes & ritus habuisse videntur; mea vero opera in solenni illa atque singulari per noctatione describenda occupabitur, quam ante Pascha Christi Resurrectioni devotum, ob causas, ut credebant, prægnantes antiquissima celebrarunt Secula.

1) lib. I. cap. 5. Etecl. 2) præditi Lugd. Batav. 1638. 3) in singulari libro de Eleusiniis passion 4) lib. III. cap. X. 5) in *Halicut. lib. I. vers. 25.* 6) *Orat. XIII. Et scriptum Menerva pervigilium in literis MS. Com. Rittershusii ad Puschium ut in edium laudatur vid. Fabric. Biblioth. lat. in Indice* 7) in *Hieroz. lib. 2. c. 50. p. 555.* 8) In *glossario Latinit. fol. 1330.* 9) *Part. I. Hieroz. not. ad eund. loc. 14) vid. Vossum in Gloss. seu de Vitiis Sermonis c. VI. p. 28. 15) lib. III. Tom. I. hæres. 75. fol. 808. 16) lib. III. Tom. II. contr. hæreses fol. 262.*

§. II. Quamvis autem præscis Christianis haud in solens fuerit, dum fervente persecutionum æstu ipsis luminis radiis velut aqua & igne interdicebantur, ad nocturnos convenire secessus, qui deinceps ferme omnes, ex splendescente majori temporum serenitate, in quandam abierunt magnificentiam; inter omnes tamen potissimum hæc annua pervigilatio caput extulit, qua nihil ardentius nihilque splendidius unquam celebratum fuit. Cujus rei probatione defunctus videbor, si vel sola nomina, quibus mirum in modum passim extollitur, breviter adduxero. Sic Eusebius eam τὴν μεγάλην τῆ πάσχα διαουκτέρευσιν, 1) & τῆς μεγάλης ἑορτῆς παννυχίδας 2) nuncupat. Nec est, cur quis existimet, parum dignitatis atque excellentiæ ex tali elogio huic solennitati acce-

accedere, eo quod omnes magna hebdomadis feriæ atque vigilia recentioribus Græcis magna dicuntur, prout Allatii 3) atque Thomæ Schmiedii 4) testimonia confirmant; morem enim hunc loquendi posterior ætas titulorum prodiga inexit, quæ ab antiqua verborum simplicitate immane quantum recessit. Idem Episcopus Cæsariensis eam τὴν ἱερὰν καὶ μουσικὴν, vocat. 5) Gregorio Nazianzeno 6) λαμπρὰ νύξ, λύσσα τῶ σκοτὸς τῆς ἀμαρτίας, alterique Gregorio 7) Nyssa in Cappadocia confinio sacrorum præfuli, ἡ κενωτικὴ nominatur, eadem procul dubio ratione, ob quam dies resurrectioni Servatoris sacer ἡ κενωτικὴ dici consuevit. Porro Zeno Veronens. 8) atque Gaudentius 9) splendidissimam, Ennodius 10) atque Rupertus 11) Abbas Tuitriensis suspiciendam atque sacratissimam eam deprædicant. Et quis tandem omnium encomiorum seriem pertexeret, quibus passim supra communem feriarum sortem longe evehitur?

1) lib. VI. Histor. Ecclesiast. c. 9. 2) de eo tamen Heinrici Valesii in Eusebium notas vid. p. 35. b. 3) de Dominic. & Hebdomad. Grecor. p. 144b. 4) in Epist. de Ecclesie Græcæ moderno statu p. 31. 5) lib. IV. de Vita Const. M. c. XXII. 6) Orat. XIX. p. 304. 7) Orat. II. in resurrectione Christi Tom. III. p. 400. 8) in serm. I. ad Neophytes Tom. II. Bibl. PP. Paris. fol. 119b. 9) tractatu in Pascha V. Bibl. Paris. Tom. II. fol. 244. 10) in Opusculis p. 455. & p. 459. edit. Sirmond. 11) lib. VI. de sacris officiis cap. XI.

§. III. Genuinas autem hujus solennitatis origines dum investigo, illas adeo incertas & obscuras esse, observo, ut, quicquid testimoniorum ex tertii quartique seculi scriptoribus afferatur, magis tamen, rem jam consuetudine confirmatam, quam tum demum inchoatam fuisse, inde evincatur. Ad summam quidem verisimilitudinem accedit, noctem Redemptoris Triumpho anniversariam primis statim seculis in singulari pretio esse habitam, & cum dura lege, quam ipsis necessitas scribebat, antelucanis sacris operari compellerentur Christiani, quis non conjiceret, vel hæc imprimis nocte illos frequentes confluisse, noctisque caliginem incensarum Lampadum splendore superasse? Ne vero in re histo-

rica solis coniecturis indulgere videar, veterum scriptorum munire satagam auctoritate, solennia hac seculo minimum secundo orti ad subsequenti a tempora constanti usu fuisse transmissa. Omnium vero testimoniorum, quæ reperire licuit, antiquissimum est illud, quod ex Narcisi Constantinop. Antistitis miraculo petitur & ab Eusebio his verbis narratur: Forte IN MAGNA PASCHATOS VIGILIA (κατὰ τὴν μεγάλην τῆ πᾶσχα διαυκτέρευσιν oleum Ministris deerat. Qua de causa cum universus populus gravissimo calore esset percussus, Narcissum ferunt mandasse iis, quibus cura erat lucernas accendere, ut aquam ex propinquo haustam puteo ad se deferrent. Quod ubi dicto citius impletum est, oratione super aquam facta jus fuisse dicitur, sincera in Christum fide, ut eam lucernis infunderent; quo itidem peracto, ajunt, aquam contra morem naturæ suæ mirabili quadam atque divina virtute in olei pinguedinem esse conversam, ex eoque oleo apud plurimos fratres exiguum quoddam specimen ad memoriam tanti miraculi diutissime ad nostra usque tempora servatum fuisse. 1) Daniel Papebrochius 2) Vir doctissimus in singulari eoque erudito tractatu, quo Patriarchas Constantin: ordine chronologico disposuit, quemque neglecta Georgii Syncelli mandata recensione, hic sequendum judico mortem hujus Narcisi Patriarchæ trigesima ad annum CCXIV retulit; ut adeo, circa secundi tertive seculi confinia floruisse videatur. Quocunque vero loco apud sagaciores ipsa hujus miraculi fides habeatur; sub fabulis tamen haud raro veri latent semina, neque ab Eusebio sine falsi notæ dimissum fuisset, si magnam hanc vigiliam recentioris avi factum existimasset. Sed ad aliatertii seculi documenta accedamus. Celebris est Tertulliani locus, quo uxori ad secundas nuptias cum marito infideli transire hunc in modum dissuadet: Quis (Gentilium) inquit, sinat conjugem suam visitandorum fratrum gratia vicatim & quidem pauperiora quæque tuguria circumire? Quis nocturnis convocationibus si ita oportuerit, a latere suo eximi libenter feret? quis denique solennibus Paschæ ab nocte antem securus sustinebit? 3) Cui comitem ire jubeo similem Cypriani locum. Omnes fere inter Paschæ pri-

prima solennia apud se cum fratribus demorantur. 4) Equidem in prioris, Loci expositione non ad lunu collimant eruditorum suffragia. *Johannes Faes*, 5) *Stadensium olim nunc Bremensium antistes*, eum de intermissa conjugum consuetudine accipit; Sed ægre facit verborum simplicitati, sibi que ipsi non constat, dum inferius paulo eundem locum ad nocturnos Paschatos catus trahit. Doctissimus Aurelianensium Præsul *Gabriel Albaspinaus* & in observationibus suis, 6) & in annotationibus ad h. l. 7) *de omnibus hebdomadis magna vigiliis* interpretatur, quas quandoque Paschales dici, supra annotatum fuit. Sed nec desunt Eruditi, qui cum *Beato Rhenano*, 8) *Jacobo Pammelio* 9) & *Gerardo Johanne Vossio* 10) nostrum pervigilium hic innuunt, autumant, quorum veriori judicio nec illubens subscribo. Apud Græcos enim, fateor, ea invaluit consuetudo, ut hebdoma ab extremo die, qui ipsis semper est dominicus, nomen sortiatur, docente *Henrico Valesio*, 11) *Allatio* 12) atque *Beveregio* 13) Latinis tamen iste dicendi modus non perinde frequentatur, ipsisque vocabulo Paschæ illimitate posito *ἀναστάσιμον* magis quam *σαυρώσιμον* innuitur. Celebraverant igitur hæc Christiani festam hanc noctem in suis cœtibus sine omni pompa; Ast reddita Ecclesiæ tranquillitate, ea luce fuit irradiata, ut superiori tempore auroram præluxisset duntaxat, nunc plenam diem successisse dixeris. *Constantinus Magnus* post congregatum Concilium Nicænum & vicennialia illa, quæ A. Christi CCCXXV celebrata sunt, in suo Palatio, in quo *Ἐκκλησίας Θεῆς Ἰσόπων* quandam velut Ecclesiam Dei constituerat, noctem hanc non tantum devote transigebat & *Θείας ἱεροφαντίας ἑτελεύτητο*, pontificis atque hierophanta munere functus; sed & in publicum dimanabat egregia pietatis & magnificentiæ regiæ significatio. Sic enim porro *Eusebii*: *τὴν δὲ ἱερὰν διανυκτέρευσιν, μετέβαλλον εἰς ἡμερινὰ φῶτα κατὰ κίονας ἑλληλοῦς κατ' ἑλῆς τῆς πόλεως ἑξαπτόντων, τῶν ἐπὶ τῷ τεταγμένων. λαμπράδες δὲ ἦσαν πύρρος πάντα φωτίζουσαι τόπον ὡς λαμπρὰς ἡμέρας τηλαυγετέραν τὴν*
 μησι

19.

μισκῶν διαυκτέρευσιν ἄποτελείσθαι. Scilicet jufferat Luminibus,
 quæ magnis in civitatibus jam olim noctu accendi solebant, jungi
 plures cereos, qui columnis per urbis compita dispositis magno
 numero affigebantur, eum ferme in modum, quo hodie ignes per
 artem pyrobolicam artificiose confici solent. Cereis lampades
 accesserunt, ex quarum multiplicatione effectum est, ut noctis hu-
 jus tenebræ in diurnum splendorem conversæ fuerint. 14) Imo i-
 dem Auctor, qui Constantinum a pietate præcipue commendand-
 um sibi sumferat, alibi repetit: Ἰδὴ δ' ἡ μεγάλη τῆς Πάσχα εὐχὴ
 παρῆν. ἐν ἣ ὁ βασιλεὺς τῷ Θεῷ τὰς εὐχὰς ἀποδίδας συνδιενυκτέρευ-
 σε τοῖς ἄλλοις, Aderat jam, inquit, magna Paschalis festi solennitas,
 in qua Imperator vota Deo persolvens una cum cæteris per noctavam
 15) Hujus Exempli tanta ubique fuit efficacia, ut haud impari pom-
 pa aliis quoque in locis lucidissimo die lucidior hæc nox reddere-
 tur, gloriantæ ea re publice Gregorio Nazianzeno: τὸ ἅγιον Πά-
 σχα καὶ περιβόητον ἡ βασίλισσα τῶν ἡμερῶν ἡμέρα καὶ ἡ λαμπρὰ
 νύξ λύσσα τὸ σκότος τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἡ ἡμεῖς ὑπὸ πλησίον Φωσὶ
 τὴν σωτηρίαν ἡμῶν αὐτῶν εὐορτάζομεν. Sanctum & celebre Pascha,
 dies dierum regina & splendida illa nox peccati tenebras solvens, in
 quavis cum magna luminis copia salutis nostræ festum celebramus.
 16) Hinc Epiphanius, ut seculi sui solennem morem describit:
 Ἐν τισὶ τόποις τὴν μετὰ τὴν πέμπτην ἀγρυπνῶσιν ἐμφάσκουσιν εἰς τὸ
 προσάββατον καὶ τὴν κυριακὴν μῶνας. Quibusdam in locis ea solum
 nocte, quæ quintam feriam sequitur & in sextam desinit, atque in ea,
 quæ dominicam antecedit, pervigilant. 17) Hæc puto, Græca Ec-
 clesiæ consuetudini declarandæ sufficient: Sed nec minori religi-
 one in Latina passim observabatur. Hieronymi ætate summæ di-
 gnationis inter Latinos fuit hæc vigilia, uti vel ex litibus, quæ ipsi
 cum Vigilantio agitæ fuerunt, satis perspicere potest. Erat hic
 gente Gallus, & Barcinonensis Ecclesiæ, quæ in Hispania est, Pres-
 byter, qui sui quasi nominis hostis omnes vigiliæ, imprimis eas,
 quæ ad Martyrum sepulchra agebantur, proscriptas cupiebat, ex-
 ceptis illis solis, in quibus jam mea occupatur oratio. Contra
 hunc.

hunc acerbius infurgit Stridonensis Doctor, inter alia sic ratiocina-
tus: Quod si eas (de per noctationibus in Martyrum basilicis loqui-
tur) existimas respuendas, ne saepe videamur pascha celebrare &
non solennes post annum exercere vigiliis E. & die dominico
non sunt Christo offerenda sacrificia, ne resurrectionis Christi cre-
bro Pascha celebremus. 18) Huc quoque integer *Prudentii* hy-
mnus pertinet, qui ad incensum lucernæ inscribitur, ubi inter alia
amœnissimus ille canit:

*Nos festis trahimus per pia gaudia
Noctem conciliis, vota que prospera
Certatim vigili congerimus prece
Exstructoque agimus liba sacrario 19)*

Neque plane hic prætereundi sunt versus illi *Rhopalici*, qui nomi-
ne Aufonii Burdegallensis circumferuntur. Quamvis enim a *Vof-
sio* 20) atque *FABRICIO* 21) haud immerito *videlicet* postuletur,
prout illos etiam in elegantissima *Tollii* editione frustra quæras,
non hic tamen, cum a *Jacobo Sirmondo* 22) *Paullino Burdegallensi*
vindicentur, nullo plane loco sunt habendi. Ita vero habent:

*Ad temet properant vigilatu convenientes
Nox lucem revebet funalibus antevobendam,
Nox lumen pariens credentibus indubitatum. 23)*

Poeta alium Poetam VII. Seculi haud inconcinnum *Drepanium Flo-
rum* adjungimus, qui noctis solennia ita depingit:

*- - jam cætera turba colentum
Nigrantes tenuat vario splendore tenebras
libertat stuppas, fervet discordia concors,
Et dum Sacra pio peraguntur mystica ritu,
Æmula sidereis vigilant funalia flammis. 24)*

Plura loca ex *Ennodio*, *Radulpho Ardente* atque *Euthymio* huc trans-
scribere non vacat; hoc saltem addo: in Græca Ecclesia nec
hodie hujus pervigilii celebrationem exolevisse, uti ex *Allatii* verbis
concluditur: Tota illa nocte, inquit, insomnes agunt, idque prif-
cis etiam temporibus observatum habeo, ex *Theodoro Petreorum*

Episcopo in Vita S. Theodosii Archimandrita. Μετὰ γὰρ τὴν πᾶν-
 νοχον ἀγρυπνίαν, ἐν ἣ τῆ χρεῖς τὴν ἀνάστασιν καταγγέλλοντες καὶ πείσης
 υἱοὺς λειτουργοὺς τιμᾶν ταυτὴν παρελάβομεν. Post enim per totam
 noctem vigiliam, qua Christi resurrectionem annunciantes & tota no-
 cte sacris mysteriis incumbentes eam honorare accepimus. 25) Indica-
 tamen Vossius, 26) Sagittarius, 27) Schmidius, 28) Faes, 29)
 Heineccius, 30) poterunt, qui obiter tantum, levique, ut ajunt,
 brachio hac attingere.

1) Lib. VI. Histor. Eccles. c. 9. 2) confer. Prolegomena Tomo III. mensis Ma-
 ji adior. Sanct. promissa fol. 13. 3) lib. II. ad uxorem fol. 506. edit. Rhen.
 4) lib. III. Epistol. XXIII. 5) de Hebdomade Magna lib. II. p. 182. 6) lib. I.
 Observat. p. 81. 7) ibid. p. 448. edit. Majeriana. 8) ad b. l. 9) ad b. l. 10) in
 Harmon. Evangelist. lib. 2. c. 14. §. 4. p. 216. 11) in not. ad Euseb. p. 108. 12) de
 Domin. & Hebdom. Græc. p. 1490. 13) ad Can. 52. Trullanum. 14) lib. IV. de
 Vita Constant. M. c. XXII. 15) ibid. c. LVII. 16) Orat. XIX. p. 304. 17) in
 Cathol. fidei expositione Tom. I. p. 105. 18) Tom. II. fol. 54. conf. Baronii an-
 not. ad Martyrol. 5. Januarii lit. a. & in annal. ad ann. 24. n. 73. Macri item
 fratres in Hierol. fol. 659. a. 19) Hymn. V. καὶ ἡμερῶν. p. 13. 20) loc. cit.
 21) in Bibl. latin pag. 586. 22) in not. ad Ennodium p. 20. 23) habetur totum
 Carmen in veteri Poetarum collectione, quam Speltinus procuravit, 24) pag. 230.
 in collectione Fabricii 25) conf. Georg. Februarium in notis ad cap. XVIII. Christi-
 Angeli p. 213. 26) l. cit. 27) libro de natalibus Martyr. pag. 125. 28) in Pro-
 grammat. anno 1710. Helmsstadij edito, 29) de hebdom. Magn. lib. III. cap. 28.
 30) in delineat. Græce Ecclesie part. III. pag. 167.

§. IV. Ut vero vigilia hujus indolem, spirantemque in
 eadem Christianorum pietatem exactius intueri liceat, per partes
 eam jam delineandam suscipio Precibus valde accommodatam
 esse noctem, ipsius Redemptoris exemplo edocti fuerant Christiani,
 hinc pia precum exercitia non minimam hujus nocturnæ devotio-
 nis partem sibi vendicabant. Et cum quorundam studia tepere
 viderentur, integri Episcoporum confesus non infra suam curam
 esse reputarunt, hæc sua auctoritate denuo accendere. Sic in Ma-
 tisonen. Concilio II. quod Anno DLXXXV. celebratum legitur,
 inter

inter primos iste quoque Canon fanciebatur: *Noctem ipsam, qua nos supernæ & Luci inaccessibili reddidit, spiritualibus exigamus excubiis, nec dormiamus in ea, quemadmodum dormitant, qui nomine duntaxat Christiani noscuntur, sed oremus & vigilemus operibus sacris, ut digni habeamur in regno coheredes fieri Salvatoris I)* Cum vero Dionysio Areopagita ἡ τῶν Φαλμῶν ἱερολογία συνειρωμένη πᾶσι καὶ τοῖς ἱεραρχικοῖς μυητοῖς Psalmorum sacra modulatio omnium fere mysteriorum hierarchicorum substantia quasi vocitetur, 2) facile quoque concluditur, vel nullam vel vix ullam actam fuisse publice vigiliam, in qua non suavissimo hymnorum concentu se mutuo excitaverint. De nostra sane conceptis verbis illud testatur Gregorius Nyssenus 3) *Sermo*, inquit, *per totam noctem aures nostras circumsonans in psalmis, hymnis cantionibusque spiritualibus tanquam flumen quoddam gaudii per aures in animum influens nos optima spe replevit.* Quam varia ista cantionum genera fuerint, nolo hic fusc inspergere; sed instituto meo preslius insistens, addo tantum, hymnos, qui passionis tempore ad tristitiam movendam compositi fuerant, in lætorem sonum hac nocte resolutos fuisse. Pertinet huc, quod de modernis Græcis tradit *Allatus*: σχολάζει ψαλτήριον ἀπὸ τῆς μεγάλης πένεως μέχρι τῆς σαββάτου τῆς ἀντιπλάσχα. 4

1) Tom. XIII. Concil. edit. Reg. p. 76. 2) de Hierarch. Eccles. cap. III. Sect. III. §. 4) 3) Orat. IV. de Paschate p. 169. 4) Dissert. de libris Ecclesiasticis Græcis p. 53.

§. V. Divinorum porro oraculorum auctoritatem eo semper loco habuit Ecclesia ab Apostolorum uberibus adhuc recens, ut eorum lectionem præcipuam publici cultus partem semper existimaverit. Inde quoque aliquam nostri per vigiliæ moram in eadem fuisse tractam, conjectura haud infirma colligeretur. Constat tamen illud ex testimoniis adhuc firmioribus, quorum primum ex auctore, qui Clementis nomen perperam præfert, depromo. Hic enim non tantum generatim hanc sollemnitatem præcipit: τῶ δὲ σαββάτου μέχρι ἀλεκτοροφανίας παρατεινοντες ἀπὸ νηστεύειν ἕως ἑσπέρως

ἡσῆς μίᾱς τῶν σαββάτων, ἧτις ἐστὶν κυριακή, ἀπὸ ἐσπέρας ἕως ἀλεκτοροφωίας ἀγρυπνῶντες. καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συναθροισμένοι γνηγορέῖτε. Sabbato usque ad gallicinium perseverantes jejunate, illucescente una Sabbatorum, quæ est Dominica, a vespera usq; ad gallicinium pernoctantes & in Ecclesia congregati vigilate 1) Sed & in ea constitutione, quæ de magni Sabbati pernoctatione & de die resurrectionis agit, ipse hujus festæ noctis solennia his ordinat : Orate & rogate Deum, legentes in vestra pernoctatione legem & psalmos, baptizatisque catechumenis vestris & lecto Evangelio, in timore & tremore luctum definite. Equidem hodie inter omnes constat, constitutiones illas, ut vocantur, apostolicas falso nomen Clementis mentiri, ne ipsis quidem Ecclesiæ Romanæ patronis, si Turrianum, Bovium & paucos alios excipias, id diffidentibus. Ipse namque Bellarminus 2) nullum eas in Ecclesia latina nomen habere, dicit, easdemque ut adulterinas explodunt Dionysius Petavius 3) & Petrus Halloixius 4) Viri his in studiis summi arbitri. Perhibent tamen nostris vigiliis haud contemnendum primæ antiquitatis testimonium. Quamvis enim non nesciam, ab Hermanno Conringio 5) earum natales ad quintum, a Jacobo Usserio 6) ad sextum demum Seculum referri; pace tamen tantorum nominum dixerim, evidentes rationes proflare, eas vel ruente Seculo tertio, quod David Blondellus 7) olim adstruxit, vel sub quarti initiiis confectas fuisse. Non iidem tamen mores ubique obtinebant; sed, uti in plerisque ceremoniis introducendis factum fuisse, deprehenditur, per plurima loca sensim imitatione aliorum serpebant. Sic Gregorius Nyssenus 8) in sua Ecclesiæ Evangelii lectionem, quod Servatoris nostri resurrectionem complectitur, introduxit, videturque etiam *primus* ad populum hac nocte verba fecisse & dubia, quæ ex lecto Evangelio de Evangelistarum concordia suborta Auditoribus fuerant, diluisse, ut ipse fateatur.

1) *lib. V. c. 19.* 2) *de Scriptor. Ecclesiastic. p. 39.* 3) *lib. II. de doctrina temp. cap. LVII.* 4) *in not. ad vitam Polycarp. c. VI.* 5) *in animadv. de purgatorio p. XXXII.* 6) *In annot. ad Ignatii epist. cap. VII. sequ.* 7) *in apolog. de Episcop. & Pres-*

Et Presbyt. Sect. III. p. 231. conf. Et Caspar. Zieglerum in dissert. de Juris Canon. origine §. XVII. ubi diversas sententias de iisdem recenset. 8) Orat. in resurrect. Christi Tom. III. p. 400.

§. VI. Maxime autem has pernoctationes in templis accensi colu-
 lustrabant cerei Lampadesque mobilibus pendentes funibus, pro
 temporum Ecclesiarum Christianorumque conditione & statu vel
 plures vel pauciores. In cujus rei testem denuo *Præsulem Nyssenum*
 produco, qui magnificentiam vespertinæ hujus concionis eleganter
 deprædicat: *Hæc lucida nox, inquit, commixta lampadum luminibus*
cum matutinis radiis solis unum continuum nullarum interpositione
tenebrarum diremptum diem effecit. 1) Et Nazianzenus consentit:
Præclara nobis fuit besterna splendoris luminum solennitas, quam
privatim juxta publiceque peregimus, omne genus hominum ferme
atque omnes magistratu & dignitate insignes copioso igne noctem
collustrantes. 2) Imprimis vero Prudentius singulari venustate eâ
de re canit:

*Pendent mobilibus lumina funibus,
 Quæ subnixæ micant per lagvearia
 Et de Langvidolis fota natalibus
 Lucem perspicuo flamma jacet vitro.
 Credas Stelligeram desuper arcem
 Ornatam geminis stare tironibus,
 Et qua bosforeum temo regit jugum,
 Passim purpureos spargier Hesperos. 3)*

Hæc vero nox splendore tanto nobilitata superstitioni materiam
 subministrasse deprehenditur. Non enim abs re *Chebnitius* 4)
 atque *Hildebrandus* 5) præclari antiquitatum scrutatores censent,
 inde Theatralem illam cerei paschalis consecrationem, quam Ro-
 mana Ecclesia quot annis in hujus festi vigilia peragit, originem tra-
 xisse, quam deinceps majori ceremoniarum apparatu sequentium
 seculorum ruditas atq; amentia ad auxit. *Gretserus* adhuc altius hu-
 jus cerei natales repetit, atq; ad vigiliis Christianorum primis jam
 seculis noctu congregatorum refert. 6) Sed quamvis illos in tenebris
 absq; luminibus versatos fuisse, haud sit verosimile; nihil tamen illi
publice

publice privatimque incensi cerei commune habent cum illis, quos superstitiosa foedavit consecratio. *Gretserus* quidem cum *Baronio* 7) *Prudentii* verba, quae modo adduxi, in eum sensum rapit, ac si cereum istum consecratum celebrarent, suspicio tamen ruinoso in adificata fundamento facile corrui. Quod enim titulum urgeat hymni, qui est ad incensum cerei Paschalis, in eo exiguum causae suae praesidium reperit, cum aliena manus hunc alleverit, sicut etiam *Weitzius* octo Manuscriptorum auctoritate motus eundem prorsus expunxit. Quapropter *Jacobo Sirmondo*, *Nicolao Heinso* 9) & *venerabil. Abbati Schmiedio* 10) cantilena quotidie cantari solita videtur; cui sententiae & ipsa libri inscriptio & hymnorum ordo & dicendi ratio *Prudentio* frequentata plane faver. In tota tamen hac controversia duae quaestiones rite secernantur, oportet 1) an cerei in feriata hac Paschatos nocte luxerint 2. an isti ritu isto theatro, quo hodie fieri solet, sint consecrati. Prius, ut puto, loca in fronte hujus §. aperte satis loquuntur, posterius vero vel ex ipsis Pontificiorum testimoniis refelli haud difficile potest. *Polydorus* enim *Virgilius* 11) & *Johannes Cabassutius* 12) hujus instituti auctorem dicunt *Zosimum*, qui anno CCCCXIX Romanam Cathedram ornavit, quod sine dubio ex *Alcuino*, *Amalario*, *Rabano Mauro* reliquisque officiorum divinatorum scriptoribus idem affirmantibus mutuati sunt. Negat tamen rem, non sine veritatis suffragio *Johannes Molanus* 13) *Vir antiquitatum callentissimus*, & ipse *Baronius* 14) & *Gretserus* existimant, non instituisse *Zosimum* hunc ritum, sed Ecclesiis parochialibus consecrandi potestatem fecisse, cum tantum antea in majoribus templis accenderetur, quod adhuc longius a veritate recedit. Quae ab *Hieronymi* atque *Augustini* auctoritate petuntur mala causa fulera, nutant prorsus atque ruinam minantur. *Illius* enim ad Praesidium de cereo paschali epistola 15) ad fallaciam quidem egregie composita est, cum auctor nec in eruditus nec infans stylum sancti Viri amulatus sit, sententias quasdam ac verba ex aliis ejus epistolis sublegendis; *Erasmus* tamen larvam eidem detraxit, atque

atque de *voſeia* nos monuit. *Hujus* vero benedictionem cerei exhibet *Missale Gothicum vetustissimum* 16) quam Diaconus adhuc edidisse dicitur, *Johannesque Mabillonius* 17) observavit, in codicibus antiquissimis eandem benedictionem Hipponensium Praesuli vendicari. Sed ex *Polidonio* vita Augustiniana scriptore observat *Schmiedius*, *Augustinum* nunquam Diaconi munere functum esse, cum statim, resistens licet atque lachrymans, in Presbyterum sit electus. De Loco vero, quem Monachus doctissimus ex ipso Augustini lib. XV. de Civitat. Dei cap. XXXII. ut sententia sua robor conciliet, allegat, ipse viderit, cum liber ultra XXVII. caput in nostris editionibus non porrigatur. Ex quibus sic disputatis non immerito concludo, cerei consecrationem Prudentii avo ignota tam fuisse. Postquam vero semel fuit recepta, ad nostra usque tempora non interrupta serie transit, hodieque adhuc retinetur. Plura hic de ipso consecrationis modo non attingo, cum illa & prolixiora sint, & a *Summe Reverendo Schmiedio* in elegantissimo *Programmate* fuisse sint exposita, ad quod Benevolus Lector interim se ablegari patiatur. 18)

1) *Orat. Pasch. IV.* p. 400. 2) *Orat. 42. que est secunda in Pascha* p. 676. 3) *hymnus ad incensum lucerna v. 141.* 4) in *Exam. Conc. Trident. part. 4.* p. m. 152. 5) *de sacris publ. rit. de vigiliis.* 6) *lib. 1. de festis cap. 25.* p. 10. in *programme* anno 1698. *Helmstadtii edito.* 11) *lib. VI. de Rer. Invent. c. VII.* 12) in *Noit. Ecclesiast. fol. 282* 13) in *noit. ad Usuardi Martyrol. p. 183. 14) & Ch. 480.* 15) *Tom. III. opp. fol. 536.* 16) *Tom. VI. Biblioth. Patrum p. 284. sq.* 17) *lib. II. Liturgia Gallican. fol. 142.* 18) *totum quoque officium Job. Mabillon. Lib. II. L. G. recens & fol. 151.*

§. VII. Neque est, cur miremur Christianorum in hac nocte colenda constantiam atque concordiam. Plurimis enim illa in memoriam revocabat, quod in ea Christianorum sacris initiati novique Ecclesiae filii Christo nomen dederint, siquidem hac baptismo catechumenis ministrando olim sacra fuit. Imo *Josephus Vice-Comes Vir doctissimus & multigena lectionis scriptor* non alio anni tempore, nisi in Pentecostes & Paschatos solennioribus vigiliis olim baptismo Christianos esse tinctos, magna fiducia asseverat.

verat 1) Quamvis vero ea in re eruditorum 2) calculos non fe-
 rat, quod alios paschalis hebdomadis dies prorsus excludat; illud
 tamen mihi evicisse videtur, sub Sabbati magni vesperam potissi-
 mum atque, ut ajunt, ordinarie sacrum fontem Christianæ religio-
 nis Candidatis patuisse. Loquuntur illud testimonia omni exce-
 ptione majora, quorum primum *Paschasinus* 3) *Episcopus* in epi-
 stola ad Leonem perscripta his verbis tradit. *Quadam vilissima*
passio Meltinas appellata in montibus arduis atque sylvis densissi-
mis constituta illicque per parva atque vili opere constructa est Ec-
clesia, in cujus baptisterio nocte Sacrosancta Paschali, baptizandi hora,
cum nullus canalis, nulla fistula sit, nec aqua omnino vicina, fons ex se
repletur, paucisque, qui fuerint, consecratis, cum deductorium nullum
habeat, ut aqua venerat, ex sese descendit. Et paucis interjectis:
ut breviter, inquit, enarrem, illa nocte, qua lucebat in diem domi-
nicum, fons sacer hora competenti repletus est. His similia in vita
Chrysofomi tradit Palladius 4) adversus hæreticorum tumultus
 ita conquestus: *Johannis Presbyteri, quibus Dei timor aderat, in pu-*
blico lavacro, quod Constantinum appellatur coactis populis, vigilas im-
choarunt, partim divina eloquia legentes, partim eos, qui instructi e-
rant in fide, baptizantes, ut moris est in Pascha. Paulinus itidem *Nola-*
nus 5) in vita *S. Ambrosii* auctor est, multos pueros in Paschatos no-
 cte baptizatos cœlestes viri integerrimi exuvias vidisse. *Ad Eccle-*
siam, inquit, majorem antelucanam horam, qua defunctus est, corpus
ejus portatum est, ibique fuit eadem nocte, qua vigilarimus in Pascha,
quem plurimi infantes baptizati, cum a fonte venerint, viderunt. Et
Baronius 6) enarrat exemplum pueri, qui in ipso sacro Paschatos
 pervigilio, cum undiquaque multitudo premeretur, ex susceptoris
 manibus ad fontis ima fuerit delatus. Præterea in vita *S. Genese-*
væ virginis, quam Laurentius Surius 7) Sanctorum actis inseruit
 de puero sanctæ hujus precibus ad vitam revocato additur, *quod*
in paschatis vigilia baptismatis undis fuerit expiandus. Inde etiam
est, quod Neophytos ita Augustinus 8) compellet: *quid est, quod*
hac nocte circa vos actum est, quod præteritis noctibus actum non sit.
 Nec

Nec posterioribus seculis ea in re aliquid fuisse innovatum, vel ex solis divinatorum officiorum scriptoribus haud obscurum esse potest. *Rabanus Maurus* 9) dies Pascha secutas albas vocitans, denominationis rationem inde petit, quia in *S. nocte baptizati albis per integram hebdomadam utuntur vestibus*, & *Rupertus Abbas Tuitiensis* 10) Seculi undecimi scriptor ita exclamat. *Quis dies hac nocte insignior, quae alia nostra est Neomenia, nisi illa, quae hac nocte in Christum per baptismum renascitur nova Ecclesia? Et alibi: Nox illa sacratissima incumbit, quae Christus libertatis auctor resurrexit, in qua jam, ut dictum est, prima resurrectione resurgunt, qui baptizantur novi Ecclesiae filii.* Sed haec quidem multis dubia atque cum aliis, qui ipsum feriatum Paschatos atque Pentecostes diem Iultricum veteribus fuisse tradunt, adverso pugnancia fronte videntur. Quibus ut satisfaciam, observo, illis temporibus, quibus ad Paschatos atque Pentecostes solennia baptizandi consuetudo restricta erat, horam Sabbati M. nonam, vel, ut modernis diem metiendi rationibus accommodatius loquar, tertiam pomeridianam initiationis Sacramento fuisse maxime destinatum, uti ex *Gregorio M. Paulino, Scriptore gestorum S. Remigii* aliisque supra laudatis *Vice-Comes* comprobatur, cui illud tantum addo, in *Cyrilli Hierosol. Catech. Mystagog. prima reliquis vergentis ad finem Sabbati partes et* *αὐτὴν τὴν βαπτισματικὴν*, explicate nominari, 11) Sed cum in maximum numerum Baptismi Candidati exerescerent, ea imprimis atate, quae a Pentecostes solennitate ad Pascha usque nati una tingi solebant, factum est, ut non tantum ad intempestam adultamque noctem sacra haec protraherentur, sed & ad succedentes ordine dies differrentur, quae conciliationis via cur quibusdam displiceat, non video.

1) *Lib. I. de antiquis baptismi ritibus cap. XXII. & XXIII. seqv.* 2) *conf. Gerbardus Job. Vossius de Baptismo Tom. I. opp. Theolog. fol. 515.* 3) *Tom. I. concil. general. fol. 516.* 4) *in vita Chrysof. Opp. praefixa, confer simul de eo Praclar. M. Vollandi dissert. de Chrysof. vita scriptor. Wittenberg. praeterito anno habita m.* 5) *praefixa est Oppen. Ambrosii fol. 25.* 6) *ad annum Christi 383.* 7) *Tom.*

7) Tom. III. ni fallor, 8) lib. II. de Symbol. ad Catech. c. i. 9) lib. IX. de instit. Cleric. c. 39. 10) lib. VI. de divinis offic. cap. 24. 11) loc. alleg.

§. VIII. Ad sanctissimas corporis Christi atque sanguinis epulas, quas ipse Servator a primæ institutionis tempore τὸ δεῖννον vocat, olim noctu quandoque conventum fuisse, rite *Isaacus Casanbonus* 1) notavit, in eo forte benigniori interpretatione emolliendus, quod inter hunc ritum ethnicamque arcani disciplinam ἀνὰ λογίαν duriuscule sectetur. Idem dicit *doctissimus Albaspinæus*, 2) ejusque rei rationem reddit, quod primis seculis jejunii tempore lato hoc convivio pasci interdicerentur, ad illud non prius nisi sub dispensationem non a nostris feriis abfuisse, firmiter colligo. *Augustinus* certe illud non obscure significat, Catechumenos sic allocutus: *Sacramentorum rationem sive transactæ noctis sive presentis sancti Symboli exponendam sanctitati vestre suscipimus.* 3) Scilicet Neophyti, initiatione peracta, quæ ad provectam usque noctem durabat, tum primum ἐκχεύσεις distributioni intererant, atque ejusdem participes reddebantur. Sed an præterea alii ad sacram synaxin hac nocte accesserint, idque ante absolutam baptismi collationem, in controversiam trahitur. Scripserat *S. Chrysostomus*, aliquando circa hujus sabbati magni vesperam milites invasisse sanctuarium, & quæ in eo consecrata stabant, perspexisse. Neque hic rerum finis erat, pergit, *Nam & locum, in quo sancta seorsim habebantur, ingressi sunt milites, quorum aliquos scimus nullis initiatos fuisse mysteriis, & viderunt omnia, quæ intus erant & sanctissimus Christi sanguis in militum vestes effusus est.* 4) *Robertus Bellarminus* 5) inde concludit, Christi sanguinem illum non eo tempore consecratum, sed alio aliquo, ante hunc, die præsanctificatum esse, cum illa nocte alii Christiani vel plane non vel saltem non ante Catechumenorum baptismum sacro epulo sint usi. His reponit *Johannes Faes* 6) duas synaxes esse celebratas, alteram sub ipsis noctis hujus auspiciis ab omnibus fidelibus, alteram, nocte jam in-
re-
center

center adscripti fuissent admoti. Non inconcinna hæc est Chry-
 tostomi expositio; interim, ut ingenue fatear, non levi difficultate
 premitur. Magno nimirum Sabbato non ante noctem dimidia-
 tam in plerisque Ecclesiis ἀπονησίζων solebant Christiani; Si igitur
 inconcusum perstat illud, quod integra, & quantum judicare pos-
 sum, solida observatione adstruxit *Albaspineus*, 7) durante jejunio,
 eos sacris mysteriis non usos esse, hæc viri docti conjectura corrui-
 Sed ei rei ulterius excutiendæ non immorari amplius licet.

a) *Exercit. in Bar. XVI. p. 451. & p. 490.* 2) *Observat. sac. lib. I. p. 61. & 76.*
 3) *de Symb. ad Catechum. lib. II. 4) in Epistol. ad Innocent. Tom. IV. fol. 596.*
lib. VI. de Eucharistia cap. IV. 6) in lib. III. de Hebdom. III. p. 538. 7) loc. alleg.

§. IX. Tandem maxima festæ hujus noctis pars summo ab-
 stinentiæ rigore Legitur transacta. Ipsa conciliorum auctoritate
 sancitum fuit, disciplinam intensiorem diuturniori, ac alias sole-
 bant, jejunio efficere. Sic enim Patres in *Trullo* conscripti: 1)
 τὰς τῆ σάββατος πάσας ἡμέρας ἐν νηστεία καὶ προσευχῇ. καὶ καὶ ἀναλύσει
 καρδίας ἐπιτελεῖντας. χρὴ τὰς πρὸς μεσας τῆς περὶ τὸ μέγα
 σάββατον νυκτὸς ἄρας ἀπονησίζεσθαι (non ἀπονυσάζεσθαι, ut vulga-
 ris lectio habet) Perperam hæc vulgo ita vertunt: Dies salutiferæ
 passionis jejunio & oratione & cordis compunctione peragentes
 fideles usque ad mediam magni Sabbati noctem jejunare, oportet.
 Sed annotavit jam *Vir doctissimus Stephanus le Moigne* 2) ἀπονησί-
 ζων in locum ἀπονυσάζων surrogandum atque de jejunii solutione
 interpretandum esse. Confirmat egregie & eruditam hanc expo-
 sitionem & ipsum jejunandi morem *Aristinus* Canonem hunc i-
 ta in compendio exhibens: τῷ μεγίστῳ σαββάτῳ περὶ μεσας
 ἄρας νυκτὸς τῆ νηστεία διαρκέτω, quæ verba, explora vulgari versio-
 ne, ita ingeniose reddidit *Le Moigne*: Media nocte sufficit jejunio,
 (nec opus est longiori ὑποθέσει.) Scilicet aliis jejunii diebus ipsa
 nocte ingruente & ἀνατέλλοντος τῆ ἄρας circa vesperuginis or-
 tum illud abrumpebatur. Sabbato vero Magno, qui ante no-
 ctis dimidium hoc solvebant ὡς ὀλιγώροι καὶ ἀκρατεῖς, ut con-
 temtores & intemperantes reprehendebantur. Sic cum *Basili-*

des literis ad *Dionysium*, *Episcopum Alexandrinum* scriptis de tempore ἀπονησιμῆς, καὶ ἢ ἡμέραν ἀπονησιμῆσαι δεῖ ἴην τῆ πάσχα ἡμέραν interrogasset; ille in responsione significat, non iisdem spatiis apud omnes jejunii tempus includi, aliis sub vesperam, aliis ad mediam noctem, aliis ad ἀλεκτορῶν κλάγγην, aliis tandem ad ἐπιφώτισσαν κυριακὴν illud terminantibus. Idem in *Eusebii* Homilia aperte traditur: Ἐι γὰρ μὴ τῆτο ἦν, ἔδει ἡμᾶς τῆ ἡμέρα τῆ σαββάτου μετὰ ἡλίου δυσμας εὐθείας ἐσπέρας γενομένης ἀπονησιμῆσαι. ΑΛΛ' ἔχ' ἔτως ἡ συνήθεια ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆ χριστῆ γενεατικῆν. ΑΛΛ' ἡ νυκτὸς ἐπιλαβῆσης ἢ αὐτῶ μεσοικτίῳ ἢ περὶ ἀλεκτέρων βῆας. Hac si probe perpendantur, *Josephi Scaligeri* sententiam haud parum infirmabunt, qui in suis ad *Hippolyti Laterculum* animadversionibus ἀπονησιμῆν de jejunii translatione de Sabbato ad Sabbatum acceperat.

1) Canon. 89. 2) in *variis Sacris* p. 939. 3) in *hom. in Joh. cap. 20.* 4) de *doctrina temporum* fol. 370.

§. X. Et hæc fere sunt illæ partes, quibus pervigilii nostri solennitas absoluebatur, si cultum divinum attendamus. In coronidis vicem indulgentiam illam subjungo, quam Christiani Imperatores, pro sua, singulari in hoc festum reverentia carcerum incohis impertire solebant. Non nego, ipso die Servatoris resurrectioni sacro, omnibusque magnæ hebdomadis feriis eam fuisse exercitam; interim non contemnendæ rationes suppetunt, feriatam hanc noctem vel maxime ista gratia fuisse insignem. *Chrysostomus* enim postquam seculi sui morem his verbis recensuerat: βασιλικὰ καὶ κατὰ πᾶσα ἀπονοῦται γράμματα λεγούσα τὰς δὲ δεσποτήτων οὐκ ἐν τῆ ἀφίεθαι τῶν δέσμων. Imperatorie literæ dimittuntur, quibus dicitur, ut vinculi catenis exsolvantur, rationem ex quorundam sententia de Christi ad inferos descensu subjungit, quem hac nocte evenisse, istorum seculorum ferebat persuasio. Deinceps quando *Justinianus* præcepit: 2) *Nemo deinceps tardiores forte affatus nostræ perennitatis expectet sed exequantur judices, quod indulgere concessimus, ubi primus dies paschalis extiterit, nullum teneat carcer inclusum,*

inclusum, omnium vincula dissolvantur ista nox nostra aperte in-
cluditur. Sive enim ex jure Canonico rem æstimemus, a vigiliis
& vespera præcedente primus ille paschalis dies incipiet, sive ex
Romanorum moribus diei hujus initia computemus, a media no-
cte præcedentis diei ista feria inchoabitur. Immo, si morem
hæcæ Judæis velimus derivare, quibus *סוּמְרָא* erat, fontem ali-
quem in festi hujus solennibus dimittere, hac impietatis nocte fieri
illud deberet. Nam Judæi illud in memoriam liberationis Ægy-
ptiæ, quæ noctu facta est, servabant, noctuque etiam potissimum
e vinculis captivos dimittebant, quamvis alii ad Romanorum lecti-
feriam 3) alii ad Græcorum observantiam 4) in hujus consuetudi-
nis origine investiganda respiciant. Ipsum vero morem fufius ut
persequar, imperatæ brevitatis ratio prohibet & ab aliis illud jam
dudum erudite præstitum fuit. 5)

1) in Homil. de Hebdom. Magn. 2) leg. III. de Episcopali audientia. 3) Gro-
tius ad Matib. 27. 4) conf. Heinic. Mull. Jesum patientem p. 184. 5) conf.
Waldvogelii Antecessoris Jenensis Dissert. de eo quod justum est circa Pascha & B.
Luigi J.C. dissert. de indulgentia Paschali 1700. hic Lipsia habitam.

§. X. Expensis itaque magnæ hujus vigilia ritibus, reli-
quum est, ut de rationibus dispiciam, quibus moti hanc aliis so-
lenniorem voluerint veteres. Cæcæ illud superstitioni datum
fuisse, non suspicari permittit simplex ille candor in priscis sacris o-
lim conspicuus. Neque tamen dixerim, omnem illis labem pror-
sus abfuisse, ut ex dicendis patebit. Concinne nobis Lactantius
optima fidei testis omnem rem prodit his verbis: *hujus noctis du-
plex ratio, quod in ea est viram tum recepit, cum passus est, & postea
orbis terræ regnum recepturus est.* 1) Pervulgata erat apud Patres
sententia, Christum media nocte surrexisse. Affirmat illud Am-
brosius, 2) Samsonis historiam huc accommodans, qui media
nocte surgens urbis portas ex cardinibus suis revullas in montem
detulit. Idem sentiebat Athanasius 3) Gregorius Nyssenus 4)
aliique quamplurimi. Orta vero est opinio ex nimio, ut vide-
tur, allegoriarum, studio, atque Evangelistarum narrationi parum

convenit. 5) Hinc vetustiores Patres *die dominico* sub ipsam auroram vel paulo ante, profundo adhuc. diluculo factam fuisse resurrectionem, affirmant. Sic Cyprianus 6) ait: *Et mane orandum est, ut resurrectio Christi matutina oratione celebretur, quem credimus ante auroram resurrexisse.* Et in Ignatii Epistola ad Trullianos 7) ἐπιφωσκουσας κυριαχης ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν. *Illucescente Dominica resurrexit ex mortuis.* Interim evenit, ut hoc errore imbuti non tantum nocti singularem sanctitatis opinionem conciliarent, sed & novitios Ecclesie filios in ea Christianis ritibus initiarent, ut inter Christum resurgentem atque eos sacris undis, quibus quasi sepeliebantur, emergentes eo illustrior atque testatior esset comparatio.

1) Lib. VII. cap. 19. p. 781. 2) in cap. 24. Luc. 3) de virginitate. 4) Orat. II. de resurrect. p. 400. 5) vid. Gerh. Harmon. p. 209 4. 6) de orat. Domin. sub sinec. p. 165.

§. XI. Præterea vero alia eaque ad movendum longe efficacior opinio priscorum Christianorum animos occupaverat, quæ hoc pervigilium non tantum commendavit sed & tanto rituum apparatu ornavit. Putabant nimirum, hanc esse noctem, quam Servator secundo suo de hostibus triumphaturus sit destinaturus, prout prima paschatos nocte impuros spiritus ipsamque mortem piorum ludibrio exposuerat. Ex Epistola enim ad Thesalonicensēs primo per scripta, quæ inter Paulinas coeteras antiquitate antecellit, fama cœpit disseminari, ac si Christi ad iudicium reditus haud procul abesset. Hæc *judicio doctissimi Millii* sunt in Paulinis scriptis illa *δουλόητα*, quæ levia quædam ingenia in sensum perversum cum proprio animæ detrimento detorserant. Sicut enim semper fieri solet, quoties incautus fervor evangelii præcones ad accendendam pietatem propellit, ut eorum arma a privato spiritu suggesta in certissimam animarum perniciem grassentur; ita quoque tum temporis, cum quidam pernicaces mentes instanti Christi reditu confidentius terretent, eveniebat, ut plurimi, ædicto lentius procedente, omnem futuri proemii dampni que ex-

pecta

pectationem abjicerent, in αἰρέσεις ἀνωλείας, agente Apostolo, abrepti. Rem in herbis suppressere allaborabant Apostoli, nec tamen impedire poterant, quo minus scribente Clemente Romano ad *Corinthios Epistolam*, nonnulli reperirentur, qui hoc ipso errore de fide periclitarentur. 2) Plura in medium afferrem, nisi ab ea opera mihi *Henricus Dothovellus* 3) vacationem fecisset, continuatae hujus opinionis vestigia per integra tria secula recensens. Cum igitur constans sollicitudo de imminente Christi iudicio eos teneret suspensos, in eam porro ingressi sunt sententiam, non convenientius tempus Paschatos nocte ei destinari posse, cum Christi & fidelium resurrectio, devictio mortis & omnimoda abolitio iisdem horis fieri debere ipsis videretur. Hinc *Hieronymus* 4) ut seculi sui morem illud enarrat: *Traditio Judaeorum est, Christum media nocte venturum; unde reor, & traditionem apostolicam permansisse, ut in die vigiliarum Pasche ante noctis dimidium populos dimittere non liceat, expectantes adventum Christi.* *Lactantius* 5) cum illud Sibyllæ oraculum de mundi excidio recensuisset:

Ὁ πῶς ἂν ἔλθῃ

πὸρ ἔται σκότος ἐν τῇ μέσση νυκτὶ μεγάλην subjungit.

Hæc est nox, qua nobis propter adventum regis & Dei nostri pervigilio celebratur, existimatque cælum medium intempesta & tenebrosa hac nocte apertum iri, ut in orbe toto lumen descendentis Dei tantquam fulgur appareat. Idem plane dicit *Isidorus Hispalensis*: 6) *Pasche nox, inquit, ideo pervigil ducitur propter adventum regis ac domini nostri, ut tempus resurrectionis ejus non dormientes sed vigilantes inveniat.* Hæc sententia firmiter, ut *Beda* 7) adhuc rei mentionem injiciat, quamvis ille non de resurrectionis nocte sed die loquatur: Ita vero ipsius verba habent: *Potiva Pasche nostræ festæ celebramus; ut indicemus nos non cum antiquis excussam servitutis ægyptiæ jugum venerari sed redemptionem totius mundi, quæ in antiqui Dei populi liberatione præfigurata, in Christi autem resurrectione completa est, devota fide atque dilectione colere, ut de resurrectione etiam nostra, quam eadem die dominicâ futuram credimus; spe*

nos certissima gaudere signemus. Radulphus Ardens hujus pervasionis vestigia adhuc seculo duodecimo spargit eoque Davidis verba perperam trahit; *Iusti in matutino dominabuntur.* 8)

2) in Prolegom. ad N. T. p. 2. 2) p. 13. 3) in dissert. Cypriani cap. XII. p. 96. sequ. 4) Tom. II. opp. fol. 282. 5) lib. VII. c. XIX. 6) lib. VI. Origin. cap. XVI. 7) lib. V. Histor. Eccles. Anglic. cap. XXII. 8) conf. Backii Exposit. Evang. P. II. p. 285.

§. XII. Possit quidem facile cuiquam in mentem venire mirari, qua ratione Hieronymus hanc opinionem, quam traditionem apostolicam dicit, ex Judæorum traditione derivare poterit. Quis enim sanæ mentis credat, ex inquinatis horum lacunis Sanctos Viros suas traditiones hausisse, iisque purissima Ecclesiæ arva irrigasse? At Hieronymus sæpe traditiones apostolicas nuncupat, quæcunque saltem a majoribus sunt tradita, fidei non contraria, atque vel ab universis vel a quibusdam unius aut plurium provinciarum Christianis cum veneratione & devotione in negotio salutis observantur. Hinc nemo sibi, credo, persuadebit, quod apostoli ipsi hanc Paschatis noctem celebrandam in eaque Christi adventum expectandum instituerint. Silent ea de re ipsorum scripta, in quibus rei momentosa adeo notitiam nobis non invidissent. Et præterea Hieronymi stylus fert, traditionis apostolicæ notionem in quadam ampliatione accipere. Sic quando dicit; *Nos unam quadragesimam secundum traditionem apostolorum toto anno, tempore nobis congruo, jejunamus* 1) nemo inde inferre rite valet, jejuniorum origines ad Apostolos auctores referendas esse; siquidem institutum illud longe recentius esse, norunt omnes, quotquot remota præjudiciorum nebula Veteres evolvunt. Ut nihil dicam, quod ritus Ecclesiastici, quos solum *intra Græcis* studium inexit, ad ordinis Ecclesiastici honorem sæpe hoc nomen sustineant, *non secus ac simulacra dicuntur a Græcis ad majorem laudem a Jove e caelo esse missa* inquit Gvilielmus Perkin-

1) Epistol. Lib. IV. ad Marcell. Tom. II. fol. 46. 2) in Catholicismo eminentio p. 117.

§. XIII.

§. XIII. Quod vero Hieronymus Traditionem istam Judæis in acceptis referat, in eo quidem non errat, cum omnino Messiam noctu venturum expectent. Provoco ad antiquissimum Targum Jerusalmi, quod in Parasiba

Bo post recensitas tres memorabiles noctes ita porro subjungit:
 לילה רביעאה כו ישלום עלמח קציה למתפרקא חבלי רשעא
 ישתיצון וינדי פרולא יתברון משרה יפוק מין גו מדברא ומלכא
 משיחא מין גו רומא

In quarta nocte, quando mundus definitum tempus absolvet, ut inde liberetur, fuses nequitia rumpentur & juga ferrea confringentur, Moses ex deserto & Rex Messias ex Roma prodibunt. Imo in R. Naphtali Emek Hammelech 1) ipsius traditionis nomen legitur. Habemus certam קבלת בזמן קבלת שבת אמרת יש לנו קבלה אמרת traditionem seu doctrinam oralem, quod redemptio tempore acceptiois Sabbati (b. e. die veneris sub vesperam futura sit. Interim non hoc tantum affirmant Judæi generatim, sed ipsam quoque Paschatos noctem sui Messiae adventui destinare solent. Hinc R. Isaac Abarbenel 2) ad mensem Nisan futuram redemtionem restringit: תהיה האילה העתידה תהיה הראשונה כרשונה ולכן אמרו ז"ל ובניסן נגאלו ובניסן יגאלו Futura liberatio temporalis eodem tempore erit, quo prima liberatio facta fuit nempe in mense Martio sicut (Mich. 7. v. 15.) dicitur: videre eos faciam miracula, sicut eo tempore, quo egrediebaris ex Aegypto. Quapropter moderni adhuc Judæi precari solent: הפן כאנו ישובה ותעילנה מעריכה בראשן לחדשי השנה, illam quæ dicit: dormio (Ecclesiam Judaicam & libera eam ab Adina s. Orbe Christiano in primo mense anni. Imprimis vero illam seu noctem observationum, ut Mosi vocatur, in sententiæ suæ patrociniū advocant, persuasi, quod, prout in prima hac Paschatos nocte læti & hostium spoliis onusti ex Aegyptorum servitute egressi sunt, ita sub Messiae manifestationem non minori cum gloria ex gentium provinciis sint convoluturi. Hinc eos in Paschatos nocte ita precari hodiernum legimus ליל שמרום קראן נורא עלילה כי בו שבר מושות עגלה רעוץ ורעוץ Nox observationum ab eo, qui facta

facto est terribilis, iia nuncupata est. Nam in ea fractio jugorum vitule (Ægypti) conterendo conerat populum conterentem & voracem, ut in ea iterum liberemur. 5.) Et alia in precatione.

ליל שמורים שמע מצרוםלנצר וחילו כשמע צור בהג פסח ליל שמורים ששור כנקמה נטורה ולהסיר מנו עברה וגמ.

Nox observationum est ad observandum clamorem Ægypti. In festo Paschatos contremiscent, quando clamor ex zor (h. e. ex Christianorum terris) auditur. Nox observationum observatur ad vindictam destinatum, ut ira a nobis avertatur. 6.) Ex qua repatere existimo, illam opinionem, quam Judæorum credula superstitio sui Paschatos nocti primum tribuerat, tandem ad Christiani Paschatos pervigilium, crescente imprimis ejus pompa, sensim transiisse ipsumque deinceps nomen apostolicæ traditionis induisse, uti in Hieronymo jam notavi.

1) Cap. 32. col. 2. fol. 141. 2) In Majene Jeschua fol. 86. col. 4. 3) fol. 26. col. 1. 4) conf. part. II. Machfor prag. fol. 30. col. 2. & fol. 31. col. 1. 5) In Theoph. maj. fol. 70. 6) in eod. loc. fol. 71. col. 4.

§. XIV. Quam tristes olim tragœdiæ Ecclesiam Dei ob celebrati paschatos diversitatem conquassauerint, omnes, me non monente, recordantur. Florinus & Blastus Valentinianarum hæresi infecti infaustam huic certamini occasionem dedisse censentur Henrico Doshwello, & B. Thoma Ittigio, quod cum maximo Christiani nominis dedecore deinceps in funestum exarfit incendium, faces supponente Victoris Romani Episcopi ambitione, quamvis Emanuel Schelstratenus ipsi hanc labem abstergere frustra satagat. Venerandus Sacrorum in vicina Hallensium urbe Præsul D. Heinecius in elegantissimo opere, quo haud ita pridem eruditum orbem sibi devinxit, existimat, quod hanc animorum contentionem haud mediocriter auxerit opinio de Christo ad iudicium hæc nocte redituro. Ingeniosa & nova hæc est conjectura, quam proflus negligere nolim: interim expectat adhuc aliquod ex antiquitate robur quod Vir Summe Reverendus pro vassa sua etiam in hoc studiorum genere doctrina facile conciliare poterit. Interim, occasione sic ferente, dissimulare nequeo, temporis rationem me una cum constanti scriptorum silentio suspensum adhuc tenere. Fervebant maxime istæ lites seculo secundo Tertiove, sopitæ vero in ipso Concilio Nicæno nullas amplius turbas dederunt. Quamvis vero ab his ipsis seculis nostrum pervigilium non plane exulaverit, uti supra fuit monstratum; nescio tamen an illud ex eadem opinione, qua deinceps

deinceps, istis temporibus fuerit celebratum, cum iactatum ab Hieronymo traditionis Apostolicæ nomen illud neutiquam evincat.

1) In *Dissert. VI. ad Jrenæum* p. 272. 2) in *appendice ad dissert. de Heresarch.* c. 6. p. 44. 3) in *delineatione novæ & veteris Ecclesiæ Græcæ Part. III. p. 167.*

§. XV. Ut vero aliæ feriæ, quas sincera pietas ordinaverat, ex hominum vitio superstitioni vitam atque spiritum largitæ sunt; ita quoque hoc nostrum pervigilium, posterioribus imprimis seculis abusu feracissimis, variis modis fœdatum in propudiosam tandem destinebat infamiam. Hieronymi 1) jam ætate ista impietas prodiit. Cum enim *Vigilantius*, qui nostra vigilia excepta, omnes alias detestabatur, etiam detestandæ libidinis exempla in istis admittit produceret, *reponerat Stridonensis Doctor: Error & culpa Juvenum vilissimarumque mulierum, qui per noctem sepe deprehenditur, non est religiosi hominibus imputandus, quia & in vigiliis Paschæ tale quid fieri plerumque convincitur & tamen paucorum culpa non prejudicat religioni.* Eadem ratione nocti huic labem jam *Prudentius* 2.) affricat, qui ut eam eo magis venerabilem reddat, vel credit, vel finxit: in ea Diabolo & damnatos suis cruciatibus solvi:

*Marcent supplicis tartara miibus
Exultatque sui carceris ocio
Umbrarum populus liber ab ignibus
Nec fervent solito flumina Sulphure.*

Et quis omnem superstitionis apparatus recenscat, quem theatralis Papæorum Religio histrionum more jam olim exposuit hac nocte? quis istas preces æqua mente ferat, quando cucullati Monachi exclamant: *hujus sanctificatio noctis fugat scelera, lavat culpas, fugat odia, parat concordiam, curvat imperia &c.* Quamvis enim olim *Anisidorensis concilium, Synodusque Aquilejensis* 3) omnes vigiliis proscripserint; ab orco tamen in lucem quasi redulces eas sub cultus necessari persuasione revocarunt Pontifices, & hoc nostrum pervigilium quoque plurimis adhuc in locis agere solent. Imo nec apud nos, apud quos, papæis abutibus explosis, ad pristinam simplicitatem ritus sunt revocati, conticescunt plane supersticiosa quædam consuetudines atque ritus, quos pii verbi præcones subinde tangunt. Cui enim usui inserviunt ignes hac nocte passim accendi soliti? de quibus *Joh. Reiskii* 5) peculiaris prostat tractatio. Cur nostri homines hac nocte, profundo adhuc diluculo, equos in flumina agere solent, ut toto anno a morbis sint immunes?

eur aquas media hac nocte quibusdam superstitionis gesticulationibus hauriunt easque salutare & quovis medicato potu efficaciores existimant? Nonne hæc sunt Satanae ludibria, quibus miseros homines a Christi resurrectionis fructu, quem animabus nostris præstat, ad externas has profanas Christianisque indignas nugas anilesque fabulas propellit. Quæ Christo Luci suavissimæ cum his tenebris communio? 6.)

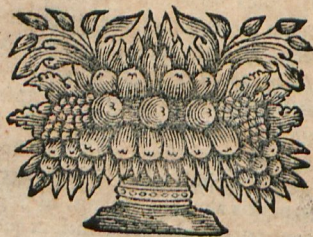
1.) Tom. II. fol. 54. 2.) Hymno V. καὶ ἑπιπέων. 3.) conf. Nicol. Vedel Exercit. ad Ignat. p. 78. 4.) Backii Evang. Expos: P. II. p. 157. 5.) Disquisitio de Paschali atque Johannis igne prodit 1696. 6.) conf. M. Pauli Christiani Hilsche-ri de superstit. Quadrages. & Pasch. tempore frequent. p. 34.

§. XVI. Atque hæc pauca fuerunt, quæ pro virium modulo ea de nocte meditari licuit. Faxit Deus, ut nos has ferias non solum rite transigamus, sed & festum hoc lucis, quo in lucem lux rediit, non in Paschales tenebras tenebrarum operibus convertamus!

Tantum,

Ἐπίπετα.

- 1) Habemus de Deo conceptus maxime positivos contra Spinozam.
- 2) Mentis humana emendatio ab intellectu ordianda est.

ULB Halle
003 913 04X

3

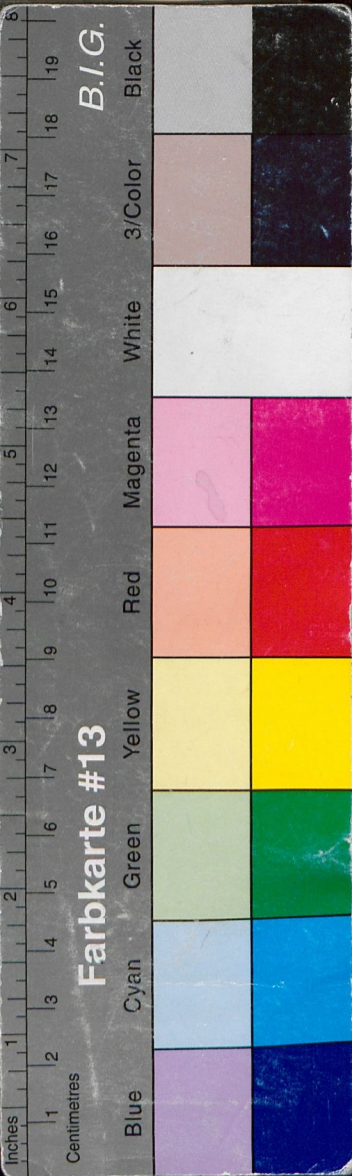

Slo

L. B. V. D.
DE
**PERVIGILIO
PASCHATOS**
ANASTASIMOU, *224 10*
Von der
Oster = Nacht, *1710, B*
INCLYTO PHILOSOPHORUM SENATU
SUFFRAGANTE,
PRÆSIDE
M. MICHAEL Chrenfried Krausen,
NEOST. MISN.
IN IP SO SABBATO MAGNO
PUBLICE DISPUTABIT
TOBIAS STARCKE, LAUBA-LUS.
PHIL. ATQUE THEOL. STUDIO S U S.

L I P S I Æ,
LITERIS JOHANNIS GOTTLIEFII BAUCHII *z. b.*

